

Vasa krigsveteranmuseum vill visa krigets rätta ansikte

Vasa krigsveteranmuseum invigdes januari-söndagen den 28.1.1999 med en basutställning. Ett omfattande arbete låg bakom museets tillkomst. Redan år 1981 då Österbottens Försvarsgille bildades beslöt man att tillvarata krigsveteranernas arv genom att grunda ett museum. Initiativtagare var Holger Strandberg, Fjalar Rosenlöf, Helmer Wikström och Nils-Erik Nykvist. Man annonserade i tidningarna och samlade så småningom in en hel del föremål och litteratur som hänför sig till Finlands krigshistoria och som sedan förvarades i två lagerrum på Kasernområdet. Först i slutet av 90-talet fick krigsveteranerna efter underhandlingar med Harry Schaumans stiftelse tillgång till rätt stora utrymmen i bottenvåningen i f.d. Finlands banks hus. Veteraner och soldatgossar skred till verket. De målade och snickrade, de skötte till och med elinstallatio- nerna själva.

I dag har museet över 5000 registrerade föremål. Materialet har ordnats så att besökaren har möjlighet att gå igenom museet i kronologisk ordning, ända från 1808-09 års krig via ofärdsår, frihetskrig och det självständiga Finlands krigshistoria. På 1800-talet var Vasa garnisonsstad. Tredje finska skarpskyttebataljonen var då inhytt i byggnader runt Kaserntorget. På museet finns bilder av skarpskyttarna, deras första kommandör överste Alexander Rydzewski och den sista, Ralf Furuholm. Ofärdsåren med Bobrikov och förryskningen belyses både i text och bild: 500-mannadelegationen, offer för ryska våldsdåd, en karta över telefon- och telegrafnät i Finland. Ryssarna hade effektiva kommunikationer, som finländarna inte fick använda. Också jägarna har fått ett eget avsnitt. En karta ut-

Hirsinen Nalle-korsu aidoin rintamaolosuhteet kokoein esinein. Koululaisryhmien ehdoton suosikki.

Korsun Nalle med äkta föremål som upplevt frontförhållandena. Skolgruppernas absoluta favorit.

visar de blivande jägarnas etappvägar 1915-1917. Det finns bilder både från Lockstedter Lager och från paraderna på Vasa torg. Fle- re båtar kom vid den här tiden att spela en central roll. Den tyska s/s Equity anlände i månadskeffet oktober-november 1917 med en vapenlast. Vapnen, som var ryska, hade tyskarna tagit som krigsbyte. Lasten lossades dels vid Vesterö dels vid Tolvmangrundet i Larsmo. Den 25 februari anlände s/s Arcturus assisterad av isbrytaren Sampo till Vasklot med huvudtruppen av jägarna. Här i jägar- ravelningen står en docka klädd i den uniform som jägare Oskar Peltokangas bar då hans sköts vid Mes- sukylä 25.3.1918. Också hans gevär finns på museet. Från frihetskriget är fö- remål som fältmedicinlä- dor, kikare, skrivmaskiner, stålhelmar, bilder från segerparaden (16.5), men också från själva krigsskå- deplatserna bevarade. En docka i skyddskårsuniform påminner besökaren om hur nära skyddskåren och lotter var kopplade till vårt förs- var. Under tiden fram till de senare krigen växte orga-

nisationerna snabbt. Det finns bilder från själva stridsutbildningen, från orienteringsövningar, täv- lingar och fester. I vitrinerna kan man se en uppsjö av olika föremål som användes, allt från signalflaggor, kartväskor och medicinun- derofficerens väska till han- dböcker och armbindlar. Det går också att bekanta sig Lotta Svärds Gyllene ord, en Lotta Svärdsblåda... Dockor iklädda de olika sektionernas uniformer är ett bevis på organisationens mångsidighet. Den 30 november 1939 utbröt Vinterkriget. På mu- seiväggen kan vi se bilder från det brinnande Vasa. Staden bombades sam- manlagt sex gånger, 20.12, 29.12, 31.12, 12.1, 14.1, och 17.1. På Topeliusdagen (14.1.) 1940 kretsade bom- bplanen fem gånger över staden. Ryssarna visste att det fanns många trähus i Vasa och därför använde de fosforbomber. Den eld som fosforbomberna antände kunde inte släckas med vat- ten utan man måste kväva elden med sand. På en karta har utmärkts var de flesta bomber föll. Bilder visar att endast skorstenarna finns kvar av många trähus

i närheten av vattentornet. En docka i vit skyddsdräkt med skinnmössa, skidor, stavar, ryggsäck och gevär påminner oss om alla de tusen och åter tusen män som försvarade landet mot en övermäktigt fiende. Här finns prov på beväpning, gasmasker och ritade bilder av infanterivapen. Elva små kartor visar hur strider- na fördes.

De svenska frivilliga var förlagda vid Salla-Män- kjärivfronten i Lappland. Lennart Hansson, som var med där, har donerat den vita pälsen, den vita mös- san, byxorna och stövlarna han använde vid fronten. Vid fredsslutet 13.3.1940 tillföll Karelen ryssarna. En liten karta på väggen vi- sar de avträdde områdena. Fortsättningskriget började 25.6.1941. Fram till våren -44 var det ganska lugnt vid Svir och på näset mellan Onega och Ladoga, där de finska trupperna var förlag- da. Många soldater fördrev tiden med olika slags hob- byarbeten. Krigsveteran- museet kan uppvisa en fin- samling av snidade föremål: björnar, en häst med släde, en örn...I den här avdelning- en är också Hangöfronten med via ett antal bilder. En vitrin innehåller miniatyrer av ryska och tyska plan. I en stor monter kan man se en miniatyr av slagfältet vid Tienhaara. Besökaren kan genom att trycka på en knapp få höra fil.lic. Nils- Erik Nykvist berätta om krigshändelserna. Montern bredvid visar situationen vid Lähde-avsnittet vid Summa 10.2.1940. Här kan man välja mellan tre språk, svenska, finska och engelska.

Många österbottningar till- hörde IR 61 under Fortsät- tningskriget. Regimentet ledades av överstelöjtnant A.K. Marttinen. Stolarna, bordet, förvaringskistan och skrivbordet, som solda- terna hade tillverkat till ho- nom, finns också bevarade

på Krigsveteranmuséet.

Det finns också en samling av gevär, pistoler och re- volvrar allt från några M/91 Mosin Nagant militärgevär (Ryss-91:an) till japanska Arisaka-gevär, som togs av de ryssar som avväpnades i början av Frihetskriget. På museet finns också tyska Mauser, svenska Mauser, ett italienskt Terri (Mann- licher-Carcano), maskinge- vär, maskinpistoler, snab- beldsgevär, granatkastare... samt en kanonattrapp. Soldatgossarna uppförde Krigsveteranmuséets kursu. År 2004 var den klar. Med sina gamla gråa stockväg- gar ger den en äkta beskriv- ning av en kursu vid fron- ten. Också föremålen, som är från museets samlingar, visar hur man levde i en kursu i främsta linjen, un- der markytan. I de senare kursorna fanns i allmänhet väningsbritsar. I den undre ligger en soldatdocka och vilar sig. Här finns bord och en hylla för böcker. Fottrasor torkar på ett snöre ovanför kaminen. Bordet är fyllt med tillbehör som en soldat måste ha: matkär- l med bestick, muggar, kni- var, väckarklockor, tvåttfat, en batteriradio, rakgejor och skrivdon. Ved till ka- minen har burits in, det finns också huggkubb och yxa. Hjälmerna och gasmas- ken har sina platser. Kor- sun har väckt stort intresse bland museibesökarna. Det finns även mycket annat att se. Vasa Krigs- veteranmuseum har en av landets största medaljsam-

lingar. I långa vitriner finns hundratals medaljer, som ägare eller släktingar done- rat till museet. Aktivisten Harald Bouchts och hans son Christers medaljer upp- tar tillsammans en halv me- ter. De flesta medaljer har anknytning till Österbotten, till IR 61. Det finns också en del fotografier av jägares och Mannerheimriddares medaljer.

Vid en vägg hänger unifor- mer och vapenrockar. Ett 50-tal bordsstandar pryder ett skåp, ett "krigstida" du- kat bord, statyetter, tavlor... Det finns 60 hyllmeter med litteratur och matriklar! Man kan sätta sig ned och läsa vid det långa bordet. Under årens lopp har man dessutom ordnat inemot 30 olika specialutställningar.

Vasa krigsveteranmuseum, som sköts helt på frivillig basis, besöks årligen av ca 3000 personer. Museet är en tillgång för militärhisto- riska forskare. Ungefär 30 skolklasser per år kommer till museet och för dem är utställningarna ett viktigt komplement till historieun- dervisningen i skolan. Ju längre tid det förlutit desto mer faller händelserna i glömska eller vad värre är, förvandlas till myter. I ett krig finns det i slutändan inga segerherrar, alla har förlorat för mycket. Vasa krigsveteranmuseum berättar om krigets vardag. Det får oss att inse vilket pris Finlands folk under åren betalat för att vinna själv- ständighet och för att få behålla den.

Suomen sodassa 1808-1809 käytössä ollut Pohjanmaan Rykmentin Närpiön komppanian rumpu ja komppanian lipun näköiskopio. Den trumma som Närpes kompani vid Österbottens Rege- mente använde under Finska kriget samt en kopia av den ursprungliga flaggan.

Koululaiset ovat museolle tärkeä kohderyhmä. Pietarsaaren lukiolaiset vierailivat museossa keväällä 2017. Kaj Sandström kertomassa heille Vaasan talvisodan pommituksista. Täällä on valokuvia ja taiteilijan näkemys tuhoisimmasta pommituspäivästä, "Mustasta sunnuntai- aamuna" 14.1.1940. Kuvien edessä suuta riiksi jäänyt ja vaarattomaksi tehty lentopommi.

Skolelever är en viktig målgrupp för museet. Gymnasisterna från Jakobstad besökte museet våren 2017. Kaj Sandström berättar om bombningarna i Vasa under vinterkriget. I bakgrunden ett fotografi och en konstnärs syn på den mest förödande bombningsdagen "Den svarta söndagen" 14.1.1940. Framför en flygbomb som förblivit sotare och gjorts ofarlig.

Vaasan sotaveteraanimuseo haluaa esittää sodan oikeat kasvat

Museon toiminta alkoi Tamminunntaina 28.1.1999. Jo kun Pohjanmaan Maanpuolustuskilta perustettiin 1981, otettiin sääntöihin toiminnan tavoitteeksi, ei ainoastaan isänmaallishenkistä työkentelyä, vaan myös sotaveteraanien perinnön ja perinteiden talteen ottaminen. Ilmoitettiin lehdistössä valmiudesta ottaa vastaan erilaisia myöhemmin museoon asetettavia esineitä: uniivormuja, valokuvia ja kirjallisuutta. 90-luvun lopussa saatiin kellaritilat. Sotaveteraanit ja sotilaspojat kunnostivat huoneet, maalasivat seinät, katon, lattiat ja nikkaroivat näyttelykaapit. Jopa sähköasennuksiin he pystyivät itse. Tänäpäin on museossa yli 5000 esinettä. Kävijä saa kuvan itsenäisen Suomen historiasta, koska esineet seuraavat toisiaan aikajärjestyksessä, aktivistijasta ja vapaussodasta asti jääkäreihin, suojeluskuntaan ja Lotta Svärd -järjestöön. Seuraavaksi siirrytään Talvisotaan, Jatkosotaan ja Lapin sotaan. 1800-luvulla Vaasa oli varuskuntakaupunki. Kasarmialueelle oli majoitettu 3. tarkkampusjataljoonassa palvelevat sotilaita. Museossa voidaan nähdä kahden komentajan, eversti Alexander Rydzewskin ja eversti Ralf Furuhejmin kuvat. Vuosisadan vaihteessa sortokausi alkoi. Suomen venäläistämisen on mukana sanoin ja kuvin. Kartta esittää 1900-luvun Suomen sähkötyölinjoja ja osoittaa kuinka vieraan vallan miehittämää maata voidaan valvoa, Rovaniemen seuduilla Hankoon, Turusta Viipurin. Jääkärit ovat saaneet oman osastonsa. Kartasta voim-

Eversti, Mannerheim-ristin ritari Alpo Marttisen korsukalusto, jonka Marttisen johtaman JR 61:n ("Sextiettanin") miehet tekivät hänelle lahjaksi Syvärin rintamalla 1942. Överste, Mannerheimriddare Alpo Marttinens korsu möblemang, vilken mannen av IR61 (Sextiettan) som han ledde, gjorde som gåva åt honom 1942 vid Svir-fronten.

me seurata tulevien jääkärien etappiteitä 1915–1917. On kuvia sekä Lockstedter Lagerista ja paraatista 25.2.1918 että aselaivoista esim. s/s Equitystä. Museossa on myös nukke, joka on pukeutunut siihen uniivormuun joka Oskar Peltokankaalla oli yllään kaatuessaan Messukylässä 25.3. Myös hänen kiväärensä on museossa. Vapaussodalta peräisin on esim. kenttälääkelaitteita, kiikareita, kirjoituskoneita, nukke suojeluskuntauniivormussa. Sotien välisenä aikana Suojeluskunta- ja Lotta Svärd -liikkeitten jäsenmäärä kasvoi nopeasti. Voidaan nähdä kuvia taisteluharjoituksista, suunnistus- ja hiihtokilpailuista. Marraskuun 30 päivänä 1939 puhkesi Talvisota. Kuvat esittävät palavaa Vaasan kaupunkia. Vaasa pommitettiin yhteensä kuusi kertaa, 20.12., 29.12., 31.12., 12.1., 14.1., ja 17.1. Topeliuksen päi-

vänä (14.1.1940) pommikoneita saapui viisi kertaa. Venäläiset tiesivät, että kaupungissa oli monta puurakennusta ja käyttivät siksi fosforipommeja joiden syyttämää tulta ei pysty sammuttamaan vedellä, vaan se on sammutettava tukehduttamalla hiekalla. Valokuvasta voimme todeta vesitornin läheisyydessä olevan suurin piirtein vain savupiippuja ja kivijalkoja. Suojajupukine nukke sukisineen, sauvineen, selkäreppuineen ja kivääreineen muistuttaa meitä niistä monista tuhansista miehistä, jotka puolustivat maatamme ylivoimaista vihollista vastaan. Yksitoista pientä karttaa kertovat eri taisteluista. Ruotsinmaalaisen vapaaehtoisten sijoituspaikka oli Salla - Mänkijärvi -rintamalla Lapissa. Lennart Hansson on lahjoittanut sodassa käyttämänsä vaatteet: valkoisen turkin, lakin, housut ja saappaat. Rauhansopimuksen (13.3.1940) mukaan Neuvostoliitto otti Karjalan. Jatkosota alkoi 25.6.1941. Oli aika rauhallista kannaksella Äänisen-Syvärin osuudella, mihin Suomen sotajoukot olivat sijoitettuna. Monet sotilait viettivät aikaansa harrastustensa parissa. Museossa voidaan ihailia pieniä puhdetöitä, karhuja, hevonen rekineen, kotka...Hangan rintama on edustettuna lukuisten kuvien avulla. Lasiset vitriinit sisältävät venäläisten ja saksalaisten lentokoneiden pienoismalleja. Isossa vitriinissä esitetään Tiehaaran taistelua, viereisessä vitriinissä Summan Lähde -rintamaa 10.2.1940. Jatkosodan aikana monet pohjalaiset kuuluivat JR 61:een. Rykmentin komentajana oli Alpo K. Marttinen. Sotaveteraanimuseossa ovat sotilaiden hänelle tekemät tuolit, pöytä, kirjoituspöytä ja säilytyskirjasto. Asekokoelma on aika laaja: kivääreitä,

no), konekivääreitä, konepistoleita, pikakivääreitä, kranaatinheittimiä sekä tykinnäköitä. Sotilaspojat rakensivat museon korsun, se valmistui vuonna 2004. Vanhoine harmaine hirsiseineineen se on aidon korsun näköinen. Voimme kuvitella miten sotilait elivät maanalaisessa korsussa. Alimmalla laverilla lepää sotilasnukke, vieressä on kirjahylly. Pöydällä on mukeja, veitsiä, herätyskello, pesuvati, patteriradio, kirjoitusvälineitä. Narusta riippuu jalkarättejä kuivumassa. Polttopuita on tuotu sisään, kamiina oli lämmittevä kylminä öinä. Kirves ja hakkuupölkky ovat tietysti sisällä. Museolla on maan suurimpia mitalikokoelmia. Pitkissä lasivitrineissä on sattoja museoon lahjoitettuja mitaliteita, suurin osa niistä on pohjalaisten antamia. On kirjahyllyjä, 60 metriä! Voi tulla lukemaan ja tutkimaan. Vuosien mittaan on järjestetty 31 erikoisnäytte-

lyä. Vapaaehtoisten hoitamassa Vaasan Sotaveteraanimuseossa käy vuosittain noin 3000 henkilöä. Museon on myös tärkeä historian tutkijoille, koululaisille se täydentää historianopetusta. Ajan kuluessa tapahtumat unohtuvat tai pahimmassa tapauksessa muuttuvat. Itse asiassa sodassa ei ole voittajia, kaikki ovat menettäneet liian paljon. Vaasan Sotaveteraanimuseo kertoo sodan arkipäivästä, se kertoo siitä hinnasta, minkä Suomen kansa vuosien mittaan on maksanut itsenäisyytensä puolesta.

Text – teksti:
Gunvor Pätt, Frihetskriget
Traditionsförening i
Kust-Österbotten r.f.

Foto – kuvat:
Ilkka Virtanen,
Österbottens Försvarsgille-
Pohjanmaan
Maanpuolustuskilta r.f.

Svinhufvudin Itsenäisyysenaatin asettama lippukomitea esitti Suomen lipuksi Leijonavaakunaan perustuvaa lippua. Museon lippu on valmistettu yksityisenä käsitönä keväällä 1918 kaatuneen vapaussoturin hautajaisia varten.

Den kommitté som Svinhufvuds självständighetssenat tillsatte föreslag som Finlands flagga en fana som baserar sig på Lejonfanan. Muséets fana har tillverkats som ett enskilt handarbete till en jordfästning av en frihetskrigare som stupat våren 1918.

Museon lottaosastolla on mm. Vaasan Lottapatsaan (Thea Helenelund) kipsimalli ja lottajohdaja Elmire Salmelle lahjaksi teetetty uniikki lottarytji. I muséets lottavdelningen finns bl.a. en gipsmodell av Thea Helenelunds Lottastaty i Vasa och en unik lottarya som man låtit göra som gåva åt lottachefen Elmire Salmi.

JP 27:n jääkäriin Oskar Peltokankaan jääkäriuniivormu. Jägaruniformen som har tillhört JB27-jägaren Oskar Peltokangas